

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2023-41-5D,5F
Rīgā

04.04.2024.

Nr. 6-6/16

[persona A]
[e-pasta adrese]

**Par normatīvajā regulējumā noteikto kārtību, kas neparedz publisko reģistru ierakstu
papildināšanu pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra**

Tiesībsargs saņēma Jūsu iesniegumu (reģistrēts 09.11.2023 ar Nr. 1520) par Latvijas Republikas Satversmes 105. pantā aizsargāto pamattiesību ierobežojumu.

Ar tiesībsarga 2023. gada 4. decembra vēstuli Nr. 6-4325 tikāt informēts, ka ir pieņemts lēmums par pārbaudes lietas ierosināšanu par Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pantā noteikto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību iespējamo pārkāpumu saistībā ar normatīvajā regulējumā noteikto kārtību, kas neparedz reiz izsludinātu publisko reģistru ierakstu dzēšanu vai labošanu, kā arī jaunas informācijas reģistrāciju pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra.

Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs vērsās ar informācijas pieprasījumu pie Tieslietu ministrijas, Uzņēmumu reģistra, SIA "E-sabiedrības risinājumi", biedrības "LATVIJAS CERTIFICĒTO PERSONAS DATU AIZSARDZĪBAS SPECIĀLISTU ASOCIĀCIJA", SIA "Jāņa Kārkliņa zvērinātu advokātu birojs" un SIA "Zvērinātu advokātu birojs RASNAČS". Pēc iepazīšanās ar saņemto informāciju no minētajām institūcijām un personām, kā arī tiesību aktu un tiesu prakses izpēti, tiesībsargs sniedz šādu atzinumu.

Faktiskie un juridiskie apstākļi

[1] Kā izriet no lietas faktiskajiem apstākļiem, tad 2012. gada 26. oktobrī kriminālprocesa ietvaros Jums piederošām SIA “[A]” un SIA “[B]” kapitāldaļām tika uzlikts arests. 2014. gada 21. novembrī un 2015. gada 23. janvārī pēc maksātnespējas procesu pabeigšanas abas kapitālsabiedrības tika likvidētas un attiecīgi izslēgtas no komercreģistra. 2015. gada 20. janvārī tika atcelti lēmumi par aresta uzlikšanu mantai, kuri izpildei tika nosūtīti Uzņēmumu reģistram. Uzņēmumu reģistra valsts notāre 2015. gada 28. janvārī pieņēma lēmumus atteikt reģistrēt iepriekšminētā nodrošinājuma līdzekļu atcelšanu attiecībā uz abām kapitālsabiedrībām, jo minētās sabiedrības attiecīgi 2014. gada 21. novembrī un 2015. gada 23. janvārī tika izslēgtas no komercreģistra.

[2] Uzņēmumu reģistra informācijas tīmekļvietnē <https://info.ur.gov.lv> joprojām ir publiski pieejama un redzama informācija, ka attiecībā uz Jums kā fizisku personu, norādot vārdu, uzvārdu un personas kodu, 2012. gadā ir pieņemti lēmumi par Jums piederošu kapitālsabiedrību kapitāldaļu arestēšanu. Turklāt šāda informācija tiek izmantota arī AS “Kredītinformācijas Birojs” vajadzībām, veidojot personu kredītvēstures izziņas, kurā, kā pārliecinājās tiesībsargs, attiecībā uz Jums tika iekļauta arī informācija par aresta uzlikšanu iesniedzēja mantai. Taču informācija par to, ka lēmumi par aresta uzlikšanu mantai ir atcelti, nav redzama. Vienlaikus ir redzama informācija, ka abas sabiedrības attiecīgi 2014. gada 21. novembrī un 2015. gada 23. janvārī ir izslēgtas no komercreģistra.

[3] Tiesībsargs konstatē, ka minētā sakarā Jūs vērsāties Uzņēmumu reģistrā ar lūgumu dzēst uz kapitālsabiedrību kapitāldaļām reģistrētos nodrošinājuma līdzekļus, taču saņēmāt atteikumu. Uzņēmumu reģistrs norādīja, ka tā uzdevums ir nodrošināt gan aktuālās, gan vēsturiskās ziņas par tiesību subjektiem un juridiskajiem faktiem, tostarp ziņas par kompetentu iestāžu vai amatpersonu piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem, un personām nav tiesību prasīt datu labošanu vai dzēšanu. Turklāt Uzņēmumu reģistrs vērsa uzmanību, ka tā kā informācija no Valsts ieņēmumu dienesta par nodrošinājuma līdzekļu atcelšanu Uzņēmumu reģistrā tika saņemta pēc sabiedrību izslēgšanas no komercreģistra, valsts notārs pamatoti atteica informācijas par nodrošinājuma līdzekļu atcelšanu reģistrāciju, jo pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra nav reģistrējamas jaunas ziņas par šo sabiedrību, pamatojoties uz likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 14. panta sesto daļu.

[4] Tāpat tiesībsargs konstatē, ka Jūs vērsāties Datu valsts inspekcijā ar lūgumu sniegt skaidrojumu par aktuālo datu uzrādīšanu Uzņēmumu reģistra datu bāzē. Datu valsts inspekcija norādīja, ka

minētajā situācijā normatīvais regulējums neparedz reiz izsludinātu publisko reģistru ierakstu dzēšanu vai labošanu, kā arī jaunas informācijas reģistrāciju, vai pienākumu samazināt publiskojamo fiziskās personas datu apstrādes apjomu, ņemot vērā komersanta likvidācijas faktu. Līdz ar to Datu valsts inspekcijas ieskatā Uzņēmumu reģistrs konkrētajā situācijā rīkojies atbilstoši šajā brīdī spēkā esošajā normatīvajā regulējumā noteiktajam un pilda uz to attiecinātu juridisku pienākumu (Vispārīgās datu aizsardzības regulas 6. panta 1. punkta "c" un "e" apakšpunktā norādītā tiesiskā pamata ietvaros). Vienlaikus Datu valsts inspekcija vērsa uzmanību, ka tās kompetencē neietilpst vērtēt, vai šāda no tiesību akta izrietoša prasība ir samērīga.

[5] Likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 4. panta trešais punkts paredz, ka, lai nodrošinātu savu funkciju izpildi, Uzņēmumu reģistrs, nepieņemot atsevišķu lēmumu, reģistrē kompetentu iestāžu vai amatpersonu lēmumus un rīkojumus, ar kuriem piemērots nodrošinājuma līdzeklis. Atbilstoši likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 4.¹⁵ panta pirmās daļas 2.punkta a) apakšpunktam reģistrācijas lietas publiskajā daļā iekļauj ziņas no reģistrācijas lietā esošajiem dokumentiem par kompetentu iestāžu vai amatpersonu lēmumos un rīkojumos noteiktajiem nodrošinājuma līdzekļiem, ja tādi ir noteikti. Savukārt minētā likuma 4.¹⁰ panta piektajā daļā noteikts, ka Uzņēmumu reģistrs ziņas un dokumentus, kas iekļauti reģistrācijas lietas publiskajā daļā (4.¹⁵ panta pirmā daļa), tiešsaistes datu pārraides režīmā (tostarp lielapjoma lejupielādei) sniedz bez maksas. Saskaņā ar likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 4.⁸ panta piekto daļu Reģistra informācijas sistēmā jaunākos (aktuālos) datus reģistrē, vienlaikus saglabājot iepriekš reģistrētos (vēsturiskos) datus.

[6] Ievērojot minēto, secināms, ka Uzņēmumu reģistram ir pienākums atbilstoši likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" ietvertajam deleģējumam nodrošināt publisku pieejamību informācijai, kas attiecas uz tiesību subjektiem piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem, tostarp kriminālprocesa ietvaros pieņemtiem lēmumiem par aresta uzlikšanu mantai (kas ir izskatāmās lietas strīda pamatā). Turklāt Uzņēmumu reģistram, saņemot aktuālos datus lietā par piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem (piemēram, to atcelšanu) ir pienākums tos reģistrēt savā informācijas sistēmā, vienlaikus saglabājot arī iepriekš reģistrētos (vēsturiskos) datus.

[7] Vienlaikus konkrētajā gadījumā jāņem vērā likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 14. panta sestā daļa, kas paredz, ka, ja dokumentos konstatētie trūkumi nav novēršami vai iesniegtās ziņas nav reģistrējamas komercreģistrā, Uzņēmumu reģistra valsts notārs pieņem lēmumu par atteikumu reģistrēt (pievienot lietai) dokumentus vai izdarīt ierakstu komercreģistrā.

Attiecīgi tiesībsargs secina, ka konkrētā problēmsituācija ir izveidojusies tā iemesla dēļ, ka Jums piederošās kapitālsabiedrības tika likvidētas pirms Uzņēmumu reģistrs saņēma informāciju no Valsts ieņēmumu dienesta par lēmumu par mantas aresta atcelšanu kapitālsabiedrību kapitāldaļām. Ja šāda informācija būtu saņemta vēl pirms sabiedrību likvidācijas, tad informācija par nodrošinājuma līdzekļu atcelšanu būtu reģistrējama Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros, kā tas notika attiecībā uz citām Jums piederošām kapitālsabiedrībām (SIA “[C]” un SIA “[D]”).

Tādējādi secināms, ka šobrīd tiesiskajā regulējumā nav noteikta kārtība, kā nodrošināt aktuālu datu atspoguļošanu Uzņēmuma reģistra vestajos reģistros likvidētas kapitālsabiedrības gadījumā.

Tiesībsarga vērtējums

[8] Satversmes 96. pants paredz, ka “ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību”. Interpretējot Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka šīs tiesības ietver dažādus aspektus. Tiesības uz privāto dzīvi nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās. Tās aizsargā indivīda fizisko un garīgo integritāti, godu un cieņu, identitāti un personas datus. Informācija par personu ietilpst minētā jēdziena saturā¹. Ar personas privāto dzīvi saistīto vai personas fizisko un sociālo identitāti raksturojošo datu apstrāde (vākšana, uzglabāšana, izpaušana) ietilpst personas tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā².

[8.1] Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8. panta 1. punkts nosaka, ka “ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un sarakstes neaizskaramību”. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT), interpretējot Konvencijas 8. pantu, ir atzinusi, ka jēdziena “privātā dzīve” tvērums ir plašs, tas aptver dažādus personas fiziskās un sociālās identitātes aspektus un to nav iespējams izsmeltoši definēt. Informācija par personu un tās datu aizsardzība ietilpst tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā. Personas datu aizsardzībai ir izšķiroša nozīme tajā ziņā, lai persona varētu izmantot Konvencijas 8. pantā noteiktās tiesības³.

¹ Sk. Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-17-01 10. punktu un 2011. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2010-51-01 13. punktu

² Sk. Satversmes tiesas 2016. gada 12. maija sprieduma lietā Nr. 2015-14-0103 15.1. punktu.

³ Sk. ECT Lielās palātas 2000. gada 16. februāra sprieduma lietā “Amann v. Switzerland”, pieteikums Nr. 27798/95, 65. punktu un 2008. gada 4. decembra sprieduma lietā “S. and Marper v. the United Kingdom”, pieteikumi Nr. 30562/04 un Nr. 30566/04, 66. un 103. punktu.

[8.2] Līguma par Eiropas Savienības darbību 16. panta 1. punkts un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. panta 1. punkts noteic, ka ikvienai personai ir tiesības uz savu personas datu aizsardzību. Šo tiesību aizsardzību nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (turpmāk – VDAR).

Atbilstoši VDAR 4. panta 1. punktam personas dati ir jebkura informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisko personu. Identificējama fiziskā persona ir tāda persona, kuru var tieši vai netieši identificēt, jo īpaši atsaucoties uz identifikatoru, piemēram, minētās personas vārdu, uzvārdu, identifikācijas numuru, atrašanās vietas datiem, tiešsaistes identifikatoru vai vienu vai vairākiem minētajai fiziskajai personai raksturīgiem fiziskās, fizioloģiskās, ģenētiskās, garīgās, ekonomiskās, kultūras vai sociālās identitātes faktoriem.

[9] Kā tiesībsargs pārliecinājās pārbaudes lietas izskatīšanas gaitā, tad Uzņēmumu reģistra informācijas tīmekļvietnē <https://info.ur.gov.lv/#/data-search> līdzās informācijai, kas attiecas uz SIA “[A]” un SIA “[B]” raksturojošu informāciju attiecībā uz piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem, publiski pieejams un redzams ir Jūsu vārds, uzvārds un personas kods. Jāatzīmē, ka tāda pati informācija ir redzama arī attiecībā uz pārējām kapitālsabiedrībām – SIA “[C]” un SIA “[D]” – pret kuru kapitāldaļām kriminālprocesa ietvaros arī tika uzlikts arests, tomēr vienlaikus ir redzama informācija, ka nodrošinājuma līdzeklis (arests) vēlāk tika atcelts. Attiecībā uz SIA “[A]” un SIA “[B]” šāda informācija neparādās.

Šāda informācija ir uzskatāma par personas datiem, savukārt personas datu izpaušana (publicēšana internetā) ir personas datu apstrādes darbība VDAR 4. panta 2. punkta izpratnē. Kā pamatoti savā atbildes vēstulē norāda Datu valsts inspekcija, tad, nodrošinot informācijas publisku pieejamību atbilstoši likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” regulējumam, un līdz ar to veicot personas datu apstrādi, Uzņēmumu reģistrs rīkojas VDAR 6. panta 1. punkta “c” apakšpunktā norādītā tiesiskā pamata ietvaros (apstrāde ir vajadzīga, lai izpildītu uz pārzini attiecināmu juridisku pienākumu), un “e” apakšpunkta ietvaros (apstrāde ir vajadzīga, lai izpildītu uzdevumu, ko veic sabiedrības interesēs vai īstenojot pārzinim likumīgi piešķirtās oficiālās pilnvaras), t.i., darbojas tikai tiesību aktos noteiktā pilnvarojuma ietvaros.

Informācija par sabiedrībām piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem satur tādus datus, kas saistīti ar Jūsu kā fiziskās personas privāto dzīvi, un šādu datu apstrāde ir iejaukšanās personas

privātajā dzīvē. **Līdz ar to šādas informācijas publiskošana Uzņēmumu reģistra informācijas tīmekļvietnē ierobežo personas Satversmes 96. pantā noteiktās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.**

Lai gan Datu valsts inspekcija pamatoti norāda, ka sabiedrības amatpersonas tiesības uz privāto dzīvi bauda mazāku aizsardzību nekā tās personas tiesības uz privāto dzīvi, kuras nav amatpersonas, tomēr tas neatceļ pienākumu arī šādos gadījumos ievērot personas tiesības uz savu datu aizsardzību.

[10] Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību var ierobežot. Lai noskaidrotu, vai šo pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, jāpārbauda, vai:

- 1) ierobežojums ir noteikts ar likumu;
- 2) ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) ierobežojums ir samērīgs.⁴

[11] Izvērtējot, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, jāpārbauda, vai likums ir:

1) pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību; 2) izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām; 3) pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas⁵. Pārbaudes lietas ietvaros nav radušās šaubas par to, ka minētais normatīvais regulējums pieņemts normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī ir skaidri formulēts.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

[12] Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad.⁶

Likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” preambulā (pirmajā nodaļā “Vispārīgie noteikumi”) ir noteikts Uzņēmumu reģistra darbības mērķis, saskaņā ar kuru tas veic šajā likumā noteikto tiesību subjektu reģistrāciju, lai nodibinātu tiesību subjektu juridisko statusu un nodrošinātu normatīvajos aktos noteikto ziņu (par reģistrētajiem tiesību subjektiem un

⁴ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-30-01 12. punktu.

⁵ Sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 17. punktu.

⁶ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 18. punktu.

juridiskajiem faktiem) publisku ticamību, kā arī lai nodrošinātu normatīvajos aktos noteikto ziņu pieejamību.

Atbilstoši šā likuma 1. panta 1. punktam Uzņēmumu reģistra pamatfunkcija ir veikt dažādu tiesību subjektu un juridisko faktu reģistrāciju un nodrošināt attiecīgo reģistru vešanu, kā arī nodrošināt publisko personu un iestāžu saraksta vešanu un ziņu pieejamību par tajā ierakstītajām publiskajām personām un iestādēm. Vienlaikus šā panta 2. un 2.¹ punkts noteic, ka Uzņēmumu reģistra pienākums ir sniegt informāciju par reģistrētajiem tiesību subjektiem un juridiskajiem faktiem un nodrošināt Uzņēmumu reģistra informācijas sistēmas darbību un attīstību.

Ievērojot minēto, secināms, ka Uzņēmumu reģistram likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 1. panta 2. punktā pienākums izsniegt informāciju ir noteikts tāpēc, lai tādējādi tiktu nodrošināta normatīvajos aktos noteiktu ziņu par reģistrētajiem tiesību subjektiem un juridiskajiem faktiem publiska ticamība un pieejamība.

[13] Likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 4. panta trešais punkts paredz, ka, lai nodrošinātu savu funkciju izpildi, Uzņēmumu reģistrs, nepieņemot atsevišķu lēmumu, reģistrē kompetentu iestāžu vai amatpersonu lēmumus un rīkojumus, ar kuriem piemērots nodrošinājuma līdzeklis. Pamatojoties uz šo normu, Uzņēmumu reģistrs reģistrē arī tos nodrošinājuma līdzekļus, kas piemēroti ar kriminālprocesa ietvaros pieņemtiem lēmumiem par aresta uzlikšanu mantai, kā tas ir izskatāmās lietas pamatā. Minētais Uzņēmumu reģistra uzdevums ir vērsts uz kompetento iestāžu vai amatpersonu lēmumu par nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu izpildi. Pildot šo uzdevumu, Uzņēmumu reģistrs nodrošina, ka tiek reģistrētas ziņas, ka konkrētai mantai ir uzlikts arests (līdz ar to ir šķērslis šīs mantas atsavināšanai), un šīs ziņas ir publiski pieejamas.⁷

Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk – EST) ir atzinusi, ka datu glabāšana komercreģistrā un uzņēmumu reģistrā, pamatojoties uz tiesisku, likumā paredzētu pienākumu to darīt, ir darbība, kas veikta vispārējās tiesiskās noteiktības interesēs.⁸ Publiska reģistra mērķis ir radīt informācijas avotu, uz ko var paļauties tiesiskajās attiecībās, un tādējādi sniegt nepieciešamo tiesisko noteiktību. Tā ir nepieciešama, lai aizsargātu trešo personu, it īpaši kreditoru, intereses, taisnīgus tirdzniecības darījumus un līdz ar to tirgus pienācīgu darbību. Trešajām personām ir jāspēj piekļūt

⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019. gada 31. janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-148/2019 11. punkts.

⁸ Sk. ģenerālvokāta N. Jēskinena (N. Jääskinen) 2012. gada 26. aprīļa secinājumu lietā C-138/11 48. un 50. punktu.

oficiālai un ticamai informācijai par uzņēmumiem, lai nodrošinātu tirgū pienācīgu pārskatāmības un tiesiskās noteiktības līmeni.⁹

Informācijas publicēšana publiskajā reģistrā par tiesību subjektiem piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem sniedz iespēju trešajām personām iepazīties ar šāda veida informāciju, lai atkarībā no tās rakstura varētu plānot savas tiesiskās attiecības ar reģistrā ierakstīto tiesību subjektu, tādējādi nodrošinot trešo personu interešu aizsardzību.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu personu tiesību aizsardzība.

[14] Secīgi tiesībsargs pārbaudīs, vai tiek nodrošināts samērīgs līdzsvars starp nepieciešamību padarīt publiski pieejamu šāda veida informāciju un personas privātās dzīves neaizskaramības nodrošināšanu.

Visupirms jāatzīmē, ka pēc būtības likums “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” ir konstruēts tādējādi, ka publiskajā reģistrā tiek uzglabātas ne tikai aktuālās, bet arī vēsturiskās ziņas par tiesību subjektiem un juridiskajiem faktiem.¹⁰ Minētais nosacījums ir cieši saistīts ar Komerclikuma 12. pantā nostiprināto komercreģistra publicitātes principu, tādējādi vēsturisko ziņu dzēšana no reģistra būtu pamats bažām par publiskās ticamības principa neievērošanu.¹¹ Ņemot vērā, ka jautājumi, kuru risināšanā ir nozīme komercreģistra ierakstam, var aktualizēties ne tikai šā ieraksta spēkā esības laikā, bet arī vēlāk, ir būtiski saglabāt komercreģistra vēsturiskos datus.¹² Turklāt likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” ar 2019. gada 14. novembra grozījumiem¹³ tika iestrādāta jauna norma, t.i., 3.¹ pants, kas paredz ierobežojumus personas datu labošanai un dzēšanai: “Lai veicinātu ekonomiskās un tiesiskās vides drošību un stabilitāti, nodrošinātu Uzņēmumu reģistra vesto reģistru ierakstu publisku ticamību un pieejamību un dokumentu integritāti un nemainīgumu, personai nav tiesību uz Uzņēmumu reģistra vesto reģistru ierakstos, citās reģistros reģistrētajās ziņās, kā arī tiesību subjektu un juridisko faktu reģistrācijas lietā esošajos dokumentos iekļauto personas datu labošanu vai dzēšanu nevienā gadījumā tik ilgu laiku, kas atbilst laikam, kurā attiecīgās ziņas vai dokumenti glabājami Uzņēmumu reģistra vesto reģistros.” Likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.⁹ panta otrā daļa paredz, ka

⁹ Sk. ģenerālvokāta Yves Bot 2016. gada 8. septembra secinājumu lietā C-398/15 54. punktu.

¹⁰ Sk. likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.⁸ panta piekto daļu.

¹¹ Sk. arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 13. maija spriedumu lietā Nr. SKA-210/2011.

¹² Senāta 2013. gada 17. septembra lēmuma lietā Nr. SKA-863/2013 8. punkts.

¹³ <https://likumi.lv/ta/id/311001-grozijumi-likuma-par-latvijas-republikas-uznemumu-registru->

reģistru ieraksti un citas reģistros reģistrētās ziņas, kā arī publisko personu un iestāžu saraksta ieraksti ir pastāvīgi glabājama informācija, ja normatīvajos aktos nav noteikts atšķirīgs to glabāšanas termiņš.

Ievērojot minēto, Uzņēmumu reģistrs, lai nodrošinātu publiskās ticamības principa ievērošanu, kā arī, lai veicinātu tiesiskās vides noteiktību, savos reģistros reģistrētās ziņas – gan aktuālās, gan vēsturiskās – glabā pastāvīgi un fiziskām personām pēc būtības nav tiesību uz reģistros ierakstīto personas datu labošanu, kā arī dzēšanu, pamatojoties uz VDAR 16. pantu vai 17. pantu. Datu subjekta tiesību ierobežošana, nelabojot un nedzēšot tā datus, pēc būtības nozīmē to, ka uz datu subjektu neattiecas tā tiesības tikt aizmirstam.¹⁴

[15] Lai gan personai ir ierobežotas tiesības prasīt datu labošanu vai dzēšanu, tai jebkurā gadījumā ir tiesības iesniegt Uzņēmumu reģistram pieteikumu, ja ir konstatēts, ka Uzņēmumu reģistra ierakstos ir neprecīzi norādīta informācija, tādējādi panākot jauna ieraksta reģistrā izdarīšanu, lai attiecīgās ziņas būtu korektas.¹⁵ Tomēr konkrētajā gadījumā to liedz likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 14. panta sestā daļa, jo pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra nav reģistrējamas jaunas ziņas par šo sabiedrību. Uz to savās atbildes vēstulēs Jums norādīja gan Uzņēmumu reģistrs, gan Datu valsts inspekcija un to pēc tiesībsarga lūguma savos viedokļus apstiprināja gan Dr. iur. Lauris Rasnačs, gan Dr. iur., prof. Jānis Kārklīšs.

Dr. iur. Lauris Rasnačs savā viedoklī tiesībsargam norāda, ka: “pēc būtības nedz likums “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”, nedz Komerclikums neparedz jaunu ziņu reģistrēšanu par jau no reģistra izslēgtām sabiedrībām. Principā šāda prakse ir loģiska, jo pēc sabiedrības izslēgšanas tā pārtrauc savu darbību un jaunas aktivitātes neveic, turklāt šīs ziņas, atbilstoši Komerclikuma 12. un 14. pantam, rada tiesisko paļāvību trešajām personām.” Šādu pozīciju principā apstiprināja arī Dr. iur., prof. Jānis Kārklīšs.

Savukārt Uzņēmumu reģistrs savā viedoklī tiesībsargam norāda, ka: “vēsturisko ziņu dzēšana vai labošana nav iespējama, jo vēsturisko ziņu mērķis ir attēlot tiesisko situāciju attiecīgajā kapitālsabiedrībā līdz tās izslēgšanai no komercreģistra. Pēc izslēgšanas kapitālsabiedrība beidz pastāvēt kā tiesību subjekts un jauni ieraksti par to nav iespējami. Ja tiktu veikti jauni ieraksti kapitālsabiedrības lietā pēc tās izslēgšanas no komercreģistra, šī jaunās ziņas būtu pretrunā ar iepriekš reģistrētajām ziņām par datumu, kad konkrētā kapitālsabiedrība ir izslēgta no

¹⁴ Sk. <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/3F57600E44951D01C225849000663DA0?OpenDocument>.

¹⁵ Minētā sakarā sk. likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.⁴ pantu un 14. pantu.

komercreģistra. Minētajam datumam ir būtiska nozīme, jo ar to kapitālsabiedrība beidz pastāvēt kā tiesību subjekts.”

Tādējādi izdarāms secinājums, ka sabiedrības izslēgšanas no komercrēģistra faktam ir absolūts raksturs jaunu (aktuālu) ziņu neregistrēšanā.

[16] Tomēr kā norādīja minētie tiesību zinātnieki, tad aprakstītajos apstākļos izveidojusies situācija, kurā faktiski rēģistrā tiek atspoguļota nepatiesa informācija, uz kuru līdz ar to trešajām personām (piemēram, kredītiestādēm) var rasties nepamatota paļāvība, savukārt fiziskai personai tas rada negatīvas sekas.

Turpretim Uzņēmumu rēģistrs tiesībsargam norādīja, ka: “neuzskata, ka vēstulē aprakstītajā situācijā par kapitālsabiedrībām vai fizisko personu tiktu atspoguļota nepilnvērtīga informācija, jo kā pēdējās ziņas par kapitālsabiedrību jāatspoguļo ziņas par tās izslēgšanu no komercrēģistra. Gadījumā, ja Rēģistrs minēto kapitālsabiedrību lietās rēģistrētu arestu daļām atcelšanu, šie ieraksti būtu pretrunā ar citiem komercrēģistra ierakstiem par konkrētajām kapitālsabiedrībām, jo šo ierakstu veikšanas datums būtu jau pēc datuma, kurā rēģistrēta kapitālsabiedrību izslēgšanas no komercrēģistra. Proti, tiktu rēģistrētas jaunas ziņas tādas kapitālsabiedrības lietā, kura vairs neeksistē.”

Neapšaubāmi var piekrist, ka izdarot komercrēģistrā ierakstu par kapitālsabiedrību pēc tās izslēgšanas no komercrēģistra, pēdējā ieraksta veikšanas datums laika ziņā būtu ar nobīdi, t.i., jau pēc sabiedrības izslēgšanas no komercrēģistra. Tomēr tiesībsargs no Uzņēmumu rēģistra sniegtā skaidrojuma nesaskata racionālu pamatojumu tajā, kā šāds ieraksts nonāktu pretrunā ar citiem komercrēģistra ierakstiem un, ka vienīgais pamatojums tam, kāpēc šāda informācija nebūtu uzskatāma par nepilnvērtīgi atspoguļotu, ir saistāms ar kapitālsabiedrības izslēgšanas no komercrēģistra fakta. Šāda Uzņēmumu rēģistra pieeja un situācijas novērtējums tiesībsarga ieskatā liecina par pārlietu lielu juridisko formālismu, kas liedz aiz normatīvā akta teksta saskatīt tā jēgu un mērķi tiesību sistēmā.¹⁶

Proti, taisnīga rezultāta sasniegšanā nepieciešams uzlūkot likumu kā tiesību tekstuālu priekšrakstu, kas mēģina ieskicēt, kā konkrētajā situācijā varētu izpausties tiesību saturs, taču tiesības nav aprobežojamas tikai ar likumā savirknēto vārdu burtisko nozīmi bez dziļākas jēgas un konteksta izpratnes. Tas, ka tīri tehniski jauna ieraksta komercrēģistrā datums parādītos pēc datuma, kad

¹⁶ Levits E. Satversme ārkārtas apstākļos. Jurista Vārds, Nr. 18 (1128), 05.05.2020., 6.-10. lpp.

kapitālsabiedrība ir izslēgta no komercreģistra, nenozīmētu, ka tas nonāktu pretrunā ar citiem komercreģistra ierakstiem un tādējādi apdraudētu komercreģistra vēsturisko ziņu mērķi, jo tā pēc būtības būtu tikai precizējoša informācija, nevis tiesisko seku veidojoša. Līdz ar to tieši pretēji – tas nodrošinātu faktiskajai situācijai atbilstošu informācijas atspoguļošanu komercreģistrā.

Kā jau tika minēts iepriekš un uz ko savā atbildes vēstulē vērta uzmanību arī Dr. iur., prof. Jānis Kārklīšs, tad atbilstoši Komerclikuma 12. pantam komercreģistra ierakstiem piemīt publiskā ticamība, kas turklāt rada trešajām personām paļāvību, ka ierakstītās ziņas ir pareizas un patiesas.¹⁷ Arī likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.¹¹ ceturtā daļa nosaka, ka “informācija, ko Uzņēmumu reģistrs tīmekļvietnē sniedz no tā vestajiem reģistriem, ir atbilstoša Uzņēmumu reģistra vesto reģistru ierakstiem, citām reģistrētajām ziņām un reģistrācijas lietā esošajiem dokumentiem. Informācijas pieprasītājs var pajauties uz to, ka šāda informācija ir patiesa un ticama”.

Līdz ar to konkrētajā gadījumā jāsecina, ka atsakoties izpildīt lēmumu, ar kuru atcelts mantai (sabiedrības kapitāldaļām) uzliktais arests, tādējādi dzēšot uz kapitāldaļām nostiprināto nodrošinājuma līdzekli, rodas situācija, kad komercreģistrā ierakstītās ziņas neatbilst faktiskajai situācijai, tādējādi pārkāpjot vienu no publiskās ticamības elementiem – patiesumu. Turklāt jāņem vērā, ka atbilstoši likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.¹⁰ piektajai daļai un 4.¹¹ pirmajai daļai informācija par kapitālsabiedrībām piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem un ar to saistītajiem fizisko personu datiem, kas iekļauti reģistrācijas lietas publiskajā daļā, ir pieejama ikvienai trešajai personai bez papildu identifikācijas un bez maksas. Tādējādi tas aptver ļoti plašu sabiedrības loku un ar šādu informāciju var iepazīties potenciāli neierobežots personu skaits.

[17] No EST judikatūras izriet, ka Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. pantā ietvertās personas tiesības uz savu datu aizsardzību kā Eiropas Savienības vispārējs tiesību princips tiek nodrošinātas galvenokārt tādējādi, ka jebkurai personas datu apstrādei ir jāatbilst VDAR 5. pantā minētajiem datu kvalitātes principiem.¹⁸ VDAR 5. pantā ir konkretizēti tādi personas datu apstrādes principi kā likumīgums, godprātība, pārredzamība, nolūka ierobežojumi, datu minimizēšana, precizitāte, glabāšanas ierobežojums, integritāte un konfidencialitāte, kā arī pārskatatbildība. Savukārt VDAR III nodaļa regulē datu subjekta tiesības, kas paredz tādas tiesības kā tiesības labot vai dzēst personas datus vai tiesības ierobežot datu apstrādi.

¹⁷ Strupišs A. Komentārs Komerclikuma 12. pantam. Grām.: Strupišs A. Komerclikuma komentāri. A daļa. Komerccarbības vispārīgie noteikumi (1.-73. panti). B.v.: “A. Strupiša juridiskais birojs” SIA, 2003, 83. lpp.

¹⁸ Sk. EST 2019. gada 16. janvāra sprieduma lietā C-496/17 “Deutsche Post” 57. punktu.

Vienlaikus VDAR 23. panta pirmā punkta e) apakšpunkts paredz, ka saskaņā ar Savienības vai dalībvalsts tiesību aktiem, kas piemērojami datu pārzinim vai apstrādātājam, ar leģislatīvu pasākumu var ierobežot to pienākumu un tiesību darbības jomu, kas paredzēti 12.–22. pantā un 34. pantā, kā arī 5. pantā, ciktāl tā noteikumi atbilst 12.–22. pantā paredzētajām tiesībām un pienākumiem, – ja ar šādu ierobežojumu tiek ievērota pamattiesību un pamatbrīvību būtība un tas demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešams un samērīgs, lai garantētu citus svarīgus Savienības vai dalībvalsts vispārējo sabiedrības interešu mērķus, jo īpaši Savienībai vai dalībvalstij svarīgas ekonomiskās vai finanšu intereses, tostarp monetāros, budžeta un nodokļu jautājumus, sabiedrības veselību un sociālo nodrošinājumu. Kā minēts VDAR 73. apsvērumā, tad ar Savienības vai dalībvalsts tiesību aktiem var piemērot ierobežojumus attiecībā uz konkrētiem principiem un tiesībām uz datu labošanu vai dzēšanu, ciktāl tas demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešami un samērīgi, lai garantētu citus svarīgus Savienības vai dalībvalsts vispārējo sabiedrības interešu mērķus, jo īpaši svarīgas Savienības vai dalībvalsts ekonomiskās vai finanšu intereses, **tādu publisku reģistru uzturēšanu, kuri vajadzīgi vispārēju sabiedrības interešu dēļ**. Vienlaikus minētajiem ierobežojumiem vajadzētu būt saskaņā ar prasībām, kas izklāstītas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā.

Tādējādi, lai gan dalībvalstis publisku reģistru uzturēšanas, kuri vajadzīgi vispārēju sabiedrības interešu dēļ, kāds nepārprotami ir arī Uzņēmumu reģistrs, var atkāpties no VDAR nostiprinātajiem principiem un privātpersonu tiesību aizsardzības līdzekļiem pret, viņuprāt, veiktiem datu apstrādes pārkāpumiem¹⁹, tomēr šādiem ierobežojumiem ir jābūt samērīgiem un jāatbilst starptautiskajām cilvēktiesību prasībām.

[18] SIA “E-sabiedrības risinājumi” savā viedoklī tiesībsargam norāda, ka: “saskaņā ar VDAR 5.panta 1. punkta b) apakšpunktu tiek noteikts obligātais princips, ka personas dati tiek vākti konkrētos, skaidros un legītīmos nolūkos, un to turpmāku apstrādi neveic ar minētajiem nolūkiem nesavietojamā veidā. Atslēgas vārds šajā imperatīvā ir “turpmāku apstrādi”, jo ikvienai personas datu apstrādes darbībai, kura ar attiecīgajiem personas datiem tiek veikta, ir jāiekļaujas, jāatbilst sākotnējā nolūka jēgā. Ja sākotnējais nolūks ir sasniegts, bet joprojām tiek turpināta turpmāka personas datu apstrāde, nepieciešams jauns tiesiskais pamats. Tādējādi jebkāda informācija, kas par likvidētu kapitālsabiedrību ir pieejama publiski, rada jautājumu par šādu vēsturisko datu

¹⁹ Šāds ierobežojums tiešā tekstā ir nostiprināts likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 3.¹ pantā.

apstrādes tiesisko pamatu un nolūku. Ja šāds nolūks nav skaidri identificējams, tad vēsturisko datu pieejamība ir nepamatota iejaukšanās tiesībā uz personas datu aizsardzību.”

Tiesībsarga ieskatā jau tas vien, ka kapitālsabiedrība tiek likvidēta, nozīmē, ka arī uzliktais arests kapitāldaļām vairs juridiski nevar pastāvēt. Tādējādi arī trešās personas gūst skaidru priekšstatu par to, ka iepriekš piemērotais nodrošinājuma līdzeklis kā tāds vairs nepastāv. Tomēr tas automātiski nenozīmē, ka personai nerodas savu personas datu nepamatots aizskārums.

[19] SIA “E-sabiedrības risinājumi” valdes loceklis Māris Ruķers norāda, ka: “ja sākotnējā nolūkā mantas aresta informācija kalpo sabiedrībai, lai izlemtu jautājumu par kapitāla daļu iegādi, ieķīlāšanu vai citiem darījumiem, tad pēc sabiedrības izslēgšanas šis nolūks vairs nepastāv.”

Tiesībsarga ieskatā ir pilnīgi likumsakarīgi trešajām personām iegūt informāciju par kapitālsabiedrības kapitāldaļām piemēroto arestu, lai varētu plānot savas tiesiskās attiecības, tostarp uzņēmējdarbības vidē. Tomēr ar brīdi, kad sabiedrība tiek izslēgta no reģistra, šis nolūks vairs nav aktuāls un šāda veida informācija var noderēt citos nolūkos. Lai gan no likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” regulējuma un tā normu izstrādes un pilnveides dokumentiem šāds konkrēts jauns nolūks nav konkrēti izsecināms, tiesībsargs pieļauj, ka pēc kapitālsabiedrības izslēgšanas šāda veida informācija trešajām personām varētu būt nepieciešama, lai, piemēram, varētu spriest par konkrētās sabiedrības amatpersonu reputāciju un līdz ar to potenciālo darījumu noslēgšanas iespējamību nākotnē.

Tomēr arī šādā gadījumā personas datu apstrādei ir jāatbilst VDAR 5. panta 1. punkta d) apakšpunktā nostiprinātajam precizitātes principam, ka personas dati ir precīzi un, ja vajadzīgs, atjaunināti; ir jāveic visi saprātīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka neprecīzi personas dati, ņemot vērā nolūkus, kādos tie tiek apstrādāti, bez kavēšanās tiktu dzēsti vai laboti.

Ievērojot minēto, sabiedrības likvidācijas fakts *per se* nevar būt par pamatu, lai netiktu aktualizēta informācija par sabiedrībai piemēroto nodrošinājuma līdzekļu statusu, kas vienlaikus atklāj arī fiziskās personas datus. Bez šādu datu aktualizācijas trešās personas nevar būt pārliecinātas, ka mantas aresta atcelšana nav saistīta ar sabiedrības likvidācijas faktu. Jeb citiem vārdiem – tas apstāklis, ka reģistrā ir pieejama informācija par kapitāldaļām piemēroto arestu un pēc tam šīs sabiedrības izslēgšanu no reģistra, bez papildu informācijas par mantas aresta atcelšanu, var liecināt, ka lēmums par mantas aresta atcelšanu nav ticis pieņemts saistībā ar to, ka ir zudis

iemesls mantisko jautājumu risinājuma nodrošināšanai kriminālprocesā²⁰, bet gan tāpēc, ka sabiedrība tika likvidēta. Tas savukārt trešajām personām var radīt iespaidu par sabiedrības amatpersonas slikto reputāciju, jo neizslēdz iespējamību, ka, piemēram, kriminālprocess pret personu joprojām tiek turpināts vai arests ir piemērots citām sabiedrību kapitāldaļām. Turklāt kā norādījāt arī savā iesniegumā un par ko tiesībsargs pārliecinājās pārbaudes lietas izskatīšanas gaitā, tad informācija tiek izmantota arī AS “Kredītinformācijas Birojs” vajadzībām, veidojot personu kredītvēstures izziņas, kurā attiecībā uz Jums tika iekļauta informācija par aresta uzlikšanu kapitāldaļām, taču informācija par to, ka lēmumi par aresta uzlikšanu mantai ir atcelti, nav redzama. Tiesībsargs arī nesaskata, kā šādā datu aktualizācijas gadījumā varētu tikt ierobežotas trešo personu tiesības vai tiesiskā paļāvība, līdz ar to negatīvi ietekmējot plašākas sabiedrības intereses.

Tādējādi tiesībsarga ieskatā vispārējs liegums aktualizēt ziņas reģistrā tikai dēļ tā, ka subjekts ir izslēgts no komercreģistra, neatbilst ne tikai pašam publiskās ticamības principam, jo trešajām personām ir pieejama nepatiesa un neprecīza informācija, bet var radīt nepamatotu tiesību aizskārumu fiziskajai personai, kuras dati tā rezultātā tiek atklāti. **Līdz ar to netiek nodrošināts samērīgs līdzsvars starp nepieciešamību padarīt publisku pieejamu šāda veida informāciju un personas privātās dzīves neaizskaramības nodrošināšanu.**

[20] SIA “Zvērinātu advokātu birojs RASNAČS” savā viedoklī tiesībsargam norādīja, ka: “Uzņēmumu reģistra notārs saskaņā ar likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 14. panta sesto daļu ikreiz pārbauda, vai iesniegtajos dokumentos konstatējami trūkumi un vai ziņas ir tādas, kas vispār ir reģistrējamas reģistrā. Savukārt, izņemot obligātos administratīvos aktus, Administratīvā procesa likuma 65. pants noteic, ka jebkura administratīvā akta pieņemšana pieprasa gan iestādēm, gan tiesām izvērtēt tā ietekmi uz personas pamattiesībām, proti, izdarīt lietderības apsvērumu analīzi saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 66. pantu.”

Administratīvā procesa likuma 65. panta pirmā daļa paredz, ka, ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka izdodams konkrēta satura administratīvais akts (obligātais administratīvais akts), iestāde izdod šādu administratīvo aktu. Obligātā administratīvā akta gadījumā likumdevējs parasti

²⁰ Kriminālprocesa likuma 366. panta pirmā daļa paredz, ka lēmums par aresta atcelšanu jāpieņem, ja: tiesa pieņem attaisnojošu spriedumu; procesa virzītājs izbeidz kriminālprocesu ar rehabilitējošu lēmumu; kriminālprocesā nav pieprasīta kaitējuma kompensācija vai cietušais to atsaucis; noziedzīgs nodarījums pārkvalificēts pēc cita Krimināllikuma panta, kas neparedz mantas konfiskāciju; arestēto mantu ar procesa virzītāja atļauju Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā tiesu izpildītājs pārdevis, lai veiktu nolēmuma izpildi vai zudis jebkurš cits iemesls mantisko jautājumu risinājuma nodrošināšanai.

lieto darbības vārdu īstenības izteiksmes tagadnes trešajā formā (piemēram, iestāde “piešķir”, “atļauj”). Ja iestāde secina, ka pastāv visi tiesību normā paredzētie apstākļi, tā izdod obligāto administratīvo aktu, parasti neizdarot nekādus lietderības apsvērumus.²¹ Tiesībsarga ieskatā likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 14. panta sestajā daļā minētie vārdi – ja dokumentos konstatētie trūkumi nav novēršami vai iesniegtās ziņas nav reģistrējamas komercreģistrā, Uzņēmumu reģistra valsts notārs **pieņem lēmumu** par atteikumu reģistrēt dokumentus vai izdarīt ierakstu komercreģistrā – skaidri norāda uz to, ka konstatējot neatbilstību iesniegtajos dokumentos vai ziņās, Uzņēmumu reģistram ir jāpieņem lēmums atteikt to reģistrāciju, līdz ar to izdodot obligātu administratīvo aktu.

[21] Vienlaikus Latvijas tiesību telpā ir atzīts, ka iestādei, izdodot jebkura veida administratīvo aktu, ir jāvērtē, vai tas nesamērīgi neierobežo personas pamattiesības.²² Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tiesību piemērotājam tiesisko seku samērīgums ir jāapsver ikviena administratīvā akta izdošanas gadījumā un jāizvēlas sekas, kuras sasniedz tiesību mērķi – taisnīgumu. Netipiskajos gadījumos iestādei ir tiesības atkāpties no tiesisko seku īstenošanas. Tomēr šādai atkāpei ir jābūt pamatotai ar īpašiem, uzrādāmiem un pārliecinošiem argumentiem. Viens no šādiem gadījumiem varētu būt samērīguma pārbaude tad, ja ar obligāto administratīvo aktu tiek ierobežotas personas pamattiesības.²³ Netipisks ir tāds gadījums, kas izpilda visus likuma normas tiesiskā sastāva nosacījumus, taču ar to nesaraujami ir saistīti papildu apstākļi, kas būtiski maina šī gadījuma raksturu. Likuma piemērošana netipiskos gadījumos var novest pie tā, ka obligāti izdodamais administratīvais akts ir nesamērīgs. Lai piemērotu tādas sekas, kas konkrētajam netipiskajam gadījumam ir samērīgas, iestādei ir rūpīgi jāizvērtē konkrētais gadījums un tikai izņēmuma gadījumā pieļaujams atkāpties no obligātā administratīvā akta tiesiskā regulējuma.²⁴

Līdz ar to, ja iestāde obligātā administratīvā akta izdošanas procesā konstatē netipisku gadījumu, kā rezultātā varētu tikt ierobežotas personas pamattiesības, iestādei būtu rūpīgi jāizvērtē konkrētais gadījums un jāapsver tiesisko seku samērīgums, kāds varētu rasties personas pamattiesībām.

²¹ Briede J., Levits E. 65. pants. Apsvērumi, pieņemot lēmumu par administratīvā akta izdošanu un nosakot tā saturu. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Autoru kolektīvs dr. iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 621. – 622. lpp.

²² Sk., piemēram, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. SKA – 89/2007 11.1 punktu.

²³ Satversmes tiesas 2007. gada 28. februāra lēmuma lietā Nr. 2006-41-01 13.-15. punkts.

²⁴ Levits E. Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts. Jurista Vārds, 27.03.2007. Nr. 13.

[21.1] Minēta sakarā jāņem vērā arī EST lietā C-398/15 "Manni" sniegtais prejudiciālais vērtējums attiecībā uz situāciju, kad Lečas Tirdzniecības palāta atteica fiziskai personai dzēst, pārveidot anonīmā formā vai bloķēt datus, kas viņas vārdu saista ar uzņēmuma maksātspēju. EST nosprieda, ka fiziskas personas var lūgt iestādi, kas ir atbildīga attiecīgi par centrālā reģistra, komercreģistra vai uzņēmumu reģistra pārvaldību, pamatojoties uz katra atsevišķa gadījuma novērtējumu, pārbaudīt, vai uzņēmuma kārtā ir pamats nepārvaramu un likumīgu iemeslu dēļ, kas ir saistīti ar viņu konkrēto situāciju, beidzoties pietiekami ilgam termiņam pēc attiecīgās sabiedrības likvidācijas, ierobežot piekļuvi personas datiem, kas tās skar un kas ir ietverti šajā reģistrā, sniedzot to tikai trešajām personām, kuras pamato īpašas intereses iepazīties ar šiem datiem.²⁵ Jāpiekrīt M. Ruķera paustajam, ka, lai gan minētajā lietā ir skatīts jautājums par maksātspējas datu pieejamību, mantas aresta datiem ir līdzīgs, ja ne vēl vairāk negatīvs raksturs, tādējādi minētā EST sprieduma principiālā pieeja būtu izmantojama arī šī jautājuma kontekstā.

[21.2] Uzņēmumu reģistrs, atbildot uz tiesībsarga pieprasījumu pārbaudes lietā, norādīja, ka: "vēstulē aprakstītais gadījums ir uzņēmuma rakstura un praksē notiek reti, kad tiek atteikts ieraksts par aresta daļām atcelšana, pamatojoties uz argumentu, ka attiecīgā kapitālsabiedrība jau ir izslēgta no komercreģistra. [...] Tipiskos gadījumos procesa virzītājs nolēmu par aresta mantai atcelšanu iesniedz pirms tiek pieteikta kapitālsabiedrības izslēgšana. Izskatāmajā gadījumā Reģistra ieskatā procesa virzītājs novēloti pieņēma lēmumu par aresta daļām atcelšanu un tādēļ konkrētā tiesiskā situācija atšķiras no tipiskās Reģistra prakses."

Līdz ar to, ievērojot Uzņēmumu reģistra pausto par procesa virzītāja novēloto rīcību, secināms, ka šāda kā pārbaudes lietas ietvaros izskatāmā situācija ir ar uzņēmuma rakstura un būtu atzīstama par netipisku. Tādējādi tiesībsarga ieskatā Uzņēmumu reģistram, ievērojot Administratīvā procesa likuma 8. pantā definēto tiesību normu saprātīgas piemērošanas principu, kā arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta piektajā daļā ietverto labas pārvaldības principu, bija nepieciešams atkāpties no formāla lēmuma pieņemšanas kārtības, bet gan vērtēt administratīvā akta izdošanas procesā tā ietekmi uz personas pamattiesībām, lai rezultāts būtu taisnīgs, pareizs un iedarbīgs. Savukārt Uzņēmumu reģistra norāde, ka tam par iemeslu ir citas valsts iestādes novēlota rīcība, tiesībsarga ieskatā liecina tieši par to, ka ir jāuzlabo savstarpējā iestāžu sadarbība, rēķinoties ar sekām, kādas pretējā gadījumā iestāsies personai. Dr. iur. Lauris Rasnačs savā viedoklī tiesībsargam pamatoti norāda, ka: "vienas iestādes novēlota lēmuma nosūtīšana kombinācijā ar otras

²⁵ EST 2017. gada 9. marta sprieduma lietā C-398/15 "Manni" 64. punkts.

formālistisko pieeju nedrīkstētu radīt negatīvas sekas personai, no kuras nekādā mērā nav bijusi atkarīga šāda notikumu secība vai attīstība. Līdz ar to primāri šķiet būtu risināma problēma ar iestāžu formalitāti un sadarbības trūkumu.” Savukārt tas, kā šāda darbība, proti – ieraksta izdarīšana pēc kapitālsabiedrības izslēgšanas no komercreģistra, būtu tīri tehniski izdarāma Uzņēmumu reģistra informācijas sistēmā, ir pakārtots jautājums, ko Uzņēmumu reģistrs sadarbībā ar citām valsts iestādēm varēja noskaidrot.

[21.3] Vienlaikus tiesībsargs neapšaubā, ka nepieciešamība ierobežot personas tiesības uz datu labošanu un dzēšanu, ieviešot likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 3.¹ pantu, tika pamatota arī ar nesamērīgu administratīvo slogu ikvienam, kas savukārt radītu būtisku valsts budžeta un ikvienas privātpersonas resursu patēriņu, pretnostatot sabiedrības kā kopuma un ikviena tās locekļa interešu aizsardzību atsevišķu personu tiesībām uz tās datu aizsardzību.²⁶ Līdz ar to no vienas puses nebūtu samērīgi Uzņēmumu reģistram pašam pēc savas iniciatīvas katrā gadījumā, kad privātpersonas vērstos iestādē ar lūgumu novērst tās ieskatā nepamatotu datu apstrādi, vērtēt tā pamatotību un samērīgumu iepretim aizskartajām pamattiesībām. Tomēr no otras puses konkrētās pārbaudes lietas apstākļu pamatā ir būtisks apsvēruma, ka publiskajos reģistros ir redzama neprecīza informācija, kas pēc būtības nav saskanīga ar publiskās ticamības principu, kā arī konkrētā tiesiskā situācija atšķiras no tipiskās Uzņēmumu reģistra prakses.

[22] Savukārt, kas attiecas uz normatīvā regulējuma pilnveidi, jāatzīmē, ka tiesībsargs jau 2021. gada 4. februāra atzinumā pārbaudes lietā Nr. 2019-06-5F secināja, ka ar spriedumu lietā C-398/15 “Manni” EST pēc būtības atzina, ka izņēmuma gadījumos fiziskai personai ir jāparedz iespēja lūgt reģistra iestādei ierobežot piekļuvi noteiktiem personas datiem. Taču šāds tiesību aizsardzības mehānisms nav paredzēts Latvijas spēkā esošajos normatīvajos aktos. Šajā pārbaudes lietā, vērtējot situāciju, kad pēc individuālā komersanta likvidācijas tīmekļvietnēs ir publiski pieejama privātpersonas dzīvesvietas adrese, kas komercreģistrā tika reģistrēta kā komersanta juridiskā adrese, tiesībsargs secināja, ka fiziskai personai nav iespēju izņēmuma gadījumā, sniedzot Uzņēmumu reģistram atbilstošu pamatojumu, lūgt ierobežot citu personu piekļuvi viņas personas datiem. Šāda normatīvā regulējuma neesamība liedz pienācīgi nodrošināt fiziskas personas tiesību aizsardzību. Tiesībsargs aicināja Tieslietu ministriju izstrādāt grozījumus atbilstošajos normatīvajos aktos, lai novērstu šajā atzinumā konstatētās nepilnības.²⁷

²⁶ Sk. <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/3F57600E44951D01C225849000663DA0?OpenDocument>.

²⁷ Sk. plašāk https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2022/07/par_personas_datu_aizsardzibu_attieciba_uz_uznemumu_rejistra_ierakstu_publicitati_tiemeklvietnes_9_1613459577.pdf.

Tieslietu ministrija 2021. gada 15. jūnijā atbildēja tiesībsargam, ka tā “nesaskata nepieciešamību izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, paredzot fiziskai personai tiesības izņēmuma gadījumā, sniedzot Uzņēmumu reģistram atbilstošu pamatojumu, lūgt ierobežot citu personu piekļuvi viņas personas datiem” .

Savukārt šīs pārbaudes lietas ietvaros Uzņēmumu reģistrs tiesībsargam norādīja, ka: “neuzskata, ka būtu veicami grozījumi normatīvajos aktos, paredzot Reģistram tiesības dzēst vai labot vēsturiskās ziņas. Minētais būtu pretrunā ar šo ziņu mērķi – atspoguļot vēsturisko tiesisko situāciju kapitālsabiedrībā tā pastāvēšanas laikā.” Savukārt Tieslietu ministrija sniedza tiesībsargam viedokli, ka: “būtu meklējams balanss starp Uzņēmuma reģistra vestajos reģistros esošo ziņu aktualizācijas pienākumu (cik ilgi tas veicams, vai tas ir veicams pēc kapitālsabiedrības likvidēšanas un cik ilgi) un fiziskās personas, kurai pieder kapitālsabiedrības kapitāldaļas, tiesībām uz datu aizsardzību.” Līdz ar to Tieslietu ministrija norādīja, ka: “šis jautājums būtu izvērtējams padziļināti, iespējams, pārskatot kārtību, kādā šobrīd tiek fiksētas ziņas par dalībnieku (akcionāru) mantai piemērotajiem arestiem vai citiem nodrošinājuma līdzekļiem, lai pilnvērtīgi nodrošinātu personas datu aizsardzību, taču vienlaikus to salāgojot ar mērķiem, kamdēļ nepieciešams informāciju par aresta uzlikšanu mantai padarīt publisku.”

Ievērojot iepriekšminētos apstākļus un arī tiesībsarga 2021. gada 4. februāra atzinumā pārbaudes lietā Nr. 2019-06-5F izdarītos secinājumus, tiesībsargs lūgs Tieslietu ministrijai pilnveidot likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” regulējumu, kas sniegtu iespēju fiziskai personai izņēmuma gadījumos lūgt Uzņēmumu reģistram aktualizēt uz viņas personas datiem attiecināmu informāciju pēc sabiedrības likvidācijas.

[23] Vienlaikus Tieslietu ministrija pārbaudes lietas Nr. 2019-06-5F ietvaros, atbildot uz tiesībsarga lūgumu pilnveidot normatīvo regulējumu, norādīja, ka: “šobrīd normatīvajos aktos lielākoties nav noteikti izņēmumi no laikā neierobežotā glabāšanas termiņa reģistros iekļautajiem datiem. Tieslietu ministrija saskata nepieciešamību šo aspektu atsevišķi izvērtēt, it īpaši kontekstā ar personas datu aizsardzības regulējumu. Savukārt, ņemot vērā, ka šāda pārskatīšana un izvērtēšana, t.sk. iesaistot arī Tieslietu ministrijas izveidotās kompetentās darba grupas, nevar būt īstermiņā izdarāma, esam gatavi iesaistīt arī Tiesībsarga ekspertus attiecīgajā darbā.”

Jautājums par publiskajos reģistros iekļauto datu glabāšanas termiņiem un to samērīgumu bija arī viens no tiem, kam pārbaudes lietas ietvaros uzmanību pievērta tiesībsargs, uz ko arī vairākas pieaicinātās personas izteica savus viedokļus.

SIA "Zvērinātu advokātu birojs RASNAČS" norāda, ka: "datu dzēšana būtu nepamatota. Gluži pretēji, jāpiekrīt vēstulē paustajam, ka sava vērtība un tiesiskā nozīme ir arī vēsturisko datu ilgtermiņa glabāšanai."

Turpretim SIA "Jāņa Kārklīņa zvērinātu advokātu birojs" vērsa uzmanību, ka: "komercreģistra ierakstu glabāšanas termiņam konkrētajā gadījumā nav izšķirošas nozīmes, jo ierobežojot komercreģistra ierakstu glabāšanas termiņu, personai tik un tā nāktos saskarties ar nepamatotu tiesību aizskārums." Tā vietā Dr. iur., prof. Jānis Kārklīšs šo jautājumu sasaista ar kapitālsabiedrības kā tiesību subjekta izbeigšanu, norādot, ka: "situācijā, kad tiek likvidēta kapitālsabiedrība, zūd kapitālsabiedrība kā tiesību subjekts un tās kapitāldaļas kā tiesību objekts. Līdz ar to ir saprātīgi uzskatīt, ka likvidācijas gadījumā arī nodrošinājuma līdzeklis, kas bija nostiprināts uz kapitālsabiedrības kapitāldaļām, nevar vairs pastāvēt – tas ir jādzēš kopā ar tiesību subjekta likvidāciju, jo tas vairs nepilda un nevar izpildīt savu mērķi. Šādā veidā netiktu ierobežotas ne bijušo kapitāldaļu īpašnieku tiesības, ne arī trešo personu tiesības. Ieinteresētās personas, kurām jebkādu iemeslu dēļ tomēr varētu būt nepieciešama informācija par to, vai vēsturiski uz kapitāldaļām ir ticis nostiprināts nodrošinājuma līdzeklis, ir tiesības vērsties UR ar lūgumu izsniegt informāciju, kas glabājas komercreģistra arhīvā."

SIA "E-sabiedrības risinājumi" sniedza atbildi, ka: "tiesiskajai situācijai neatbilstošas informācijas atspoguļošana reģistrācijas lietas publiskajā daļā faktiski ietekmē personas tiesības uz datu aizsardzību tā iemesla dēļ, ka šādas vēsturiskās informācijas publiskai pieejamībai pašreiz nav skaidri noteikti nolūki, publicēšanas ierobežojumi vai labošanas, dzēšanas iespējas. Attiecīgi šāda informācija var tikt izmantota pretēji tiem mērķiem, kuriem tā tiek reģistrēta un apstrādāta sākotnēji, kā arī pāršķietami var secināt, ka šādu vēsturisko datu publicēšanas nolūku likumdevējs nav skaidri izvērtējis. Tomēr izvērtēt ietekmes uz datu subjekta tiesībām smagumu vai pamatotību var tikai salīdzinot likumdevēja paredzēto personas datu apstrādes nolūku attiecīgo datu vēsturiskajai glabāšanai, vai arī konstatējot nolūka neesamību varētu secināt, ka šādu datu glabāšana un/vai publiskošana pēc kapitālsabiedrības izslēgšanas no komercreģistra ir nepamatota."

Savukārt Tieslietu ministrija sniedza viedokli, ka: "ir šaubas, vai, ierobežojot Uzņēmumu reģistra vesto reģistru ierakstu glabāšanas termiņu, tiktu risināta vēstulē minētā situācija, ņemot vērā, ka tādejādi netiktu nodrošināta Uzņēmumu reģistra uzdevumu izpilde – nodrošināt gan aktuālās, gan

vēsturiskās ziņas par tiesību subjektiem un juridiskajiem faktiem, tostarp ziņas par kompetentu iestāžu vai amatpersonu piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem.”

Tomēr, ņemot vērā šajā lietā izskanējušos lietpratēju viedokļus par vēsturisko iepriekš reģistrēto datu glabāšanas nolūku un mērķi, kas pēc tiesību subjekta likvidācijas vairs neatbilst tam, kāpēc sākotnēji sabiedrība tiek informēta par reģistrētajiem tiesību subjektiem un juridiskajiem faktiem, tostarp piemēroto nodrošinājuma līdzekli, tiesībsargs lūgs Tieslietu ministrijai atkārtoti pievērsties jautājumam par reģistros iekļauto datu glabāšanas termiņu pārskatīšanu, jo tie atbilstoši šobrīd normatīvajos aktos noteiktajam lielākoties ir ar neierobežotu glabāšanas termiņu.

Tiesībsarga rekomendācijas

[24] Tiesībsarga likuma 25. panta pirmā daļa paredz, ka tiesībsargs pārbaudes lietu pabeidz ar lietā iesaistīto personu izlīgumu vai tiesībsarga atzinumu. Tā kā no pārbaudes lietas apstākļiem izriet, ka izlīgums lietā nav iespējams, tiesībsargs pārbaudes lietu pabeidz ar ieteikumiem.

Tiesībsarga likuma 12. panta 4. un 8. punkts nosaka, ka tiesībsargs, izskatot pārbaudes lietu sniedz iestādei ieteikumus un atzinumus par tās darbības tiesiskumu, lietderību un labas pārvaldības principa ievērošanu, savukārt Saeimai, Ministru kabinetam, pašvaldībām vai citām iestādēm ieteikumus attiecībā uz tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu.

Ņemot vērā pārbaudes lietā secināto, tiesībsargs rekomendēs **Uzņēmumu reģistram**, ņemot vērā netipisko situāciju, viena mēneša laikā pārskatīt Jūsu situāciju attiecībā uz datu aktualizāciju. Savukārt **Tieslietu ministrijai** tiesībsargs lūgs pilnveidot likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” regulējumu, kas sniegtu iespēju fiziskai personai izņēmuma gadījumos lūgt Uzņēmumu reģistram aktualizēt uz viņas personas datiem attiecināmu informāciju pēc sabiedrības likvidācijas, kā arī lūgs atkārtoti pievērsties jautājumam par reģistros iekļauto datu glabāšanas termiņu pārskatīšanu.

Visbeidzot tiesībsargs Jūs informē, ka, vadoties no Datu valsts inspekcijas mājaslapā pieejamā skaidrojuma²⁸, līdz brīdim, kamēr Uzņēmumu reģistra tīmekļvietnē nav pieejama informācija par atcelto arestu mantai, Jūs nebūtu tiesīgs lūgt dzēst datus par sevi AS “Kredītinformācijas Birojs” datubāzē. Vienlaikus varat apsvērt vērsties AS “Kredītinformācijas Birojs” un lūgt veikt ziņu aktualizāciju par sevi, to apliecinot ar pierādījumiem par mantas aresta atcelšanu.

²⁸ <https://www.dvi.gov.lv/lv/jaunums/dviskaidro-05122022>.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu tiesībsarga atzinumam ir rekomendējošs raksturs.

Ar cieņu

tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

* No 2024. gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.